

عقب‌نشینی بانک مرکزی

با اعتراض بورس به انتشار اوراق گواهی طلا توسط بانک مرکزی و غیرقانونی دانستن آن، این بانک اعلام کرد که انتشار اوراق را به سال آینده موکول کرده است. بانک مرکزی اعلام کرد که با توجه به شرایط اقتصادی پایان سال و بازار سهام، اجرای موضوع انتشار اوراق گواهی طلا بانک مرکزی به سال آینده موکول شد. بانک مرکزی همزمان با اعلام پیش‌فروش یک میلیون سکه در بهمن‌ماه از انتشار گواهی سکه خبر داده بود، اما این موضوع با واکنش مدیرعامل بورس کالا سید جواد چهرمی همراه شد. او نامه‌ای به معاونت حقوقی رئیس‌جمهور نوشته و در آن گفته بود «انتشار گواهی سکه توسط بانک مرکزی با قانون اوراق بهادار مغایرت دارد.» در این نامه تاکید شده بود که بانک مرکزی باید مانند هر ناشر دیگری با طی کردن رویه قانونی بازار سرمایه اقدام به انتشار اوراق کند. روز گذشته نیز محسن زنگنه عضو کمیسیون برنامه و بودجه از ورود مجلس به موضوع انتشار گواهی اوراق طلا توسط بانک مرکزی خبر داد و گفت که طبق ماده ۲۰ قانون بازار اوراق بهادار، انتشار اوراق بهادار در بازار اولیه منوط به ثبت آن نزد سازمان بورس با رعایت مقررات قانون بورس است و هرگونه عرضه عمومی اوراق بهادار به هر طریق بدون رعایت مفاد این قانون ممنوع است. او این بازار را موازی با بازار سرمایه دانست و گفت که اعتراض اهالی بورس کاملاً وارد است. حالا با عقب‌نشینی بانک مرکزی از طرح به نظر می‌رسد این بانک نیز نظر بورس را پذیرفته است و با توجه به غیرقانونی بودن آن احتمال اینکه سال آینده نیز طرح اجرا نشود، وجود دارد. موازی کاری بانک مرکزی با سازمان بورس همچنان ادامه دارد، با توجه به عملکرد بانک مرکزی به نظر می‌رسد که این بانک به دنبال جذب نقدینگی باقی‌مانده بورس است.

بانک مرکزی طی دو ماه انتهایی سال با پیش‌فروش سکه و خبر انتشار گواهی طلا در تلاش است که نقدینگی بازارها را جذب خود کند که بازار سهام پیش‌تاز خروج نقدینگی بوده است. روز پنجشنبه هفته گذشته یعنی ۱۶ اسفندماه بانک مرکزی با انتشار اطلاعیه‌ای خبر از انتشار اوراق گواهی سپرده طلا داد که در نهایت این موضوع باعث شد تا ارزش شیشه‌ای معاملات روند اصلاحی را تجربه کند. در اطلاعیه بانک مرکزی آمده بود: «بانک مرکزی در راستای وظایف خود و با هدف اعمال سیاست‌های پولی، مدیریت نقدینگی، هدایت اعتبار و مدیریت بازار طلا به زودی و تا قبل از پایان سال اوراق گواهی طلا با سرسید ۶ ماهه منتشر می‌کند.»

این شرایط در حالی است که بورس کالا سال‌هاست وظیفه انتشار اوراق مبنی بر طلا برعهده دارد و باعث شفافیت در این حوزه شده است و بانک مرکزی با یک موازی کاری در تلاش برای افزایش تورم کشور بود که در نهایت بانک مرکزی به صورت موقت کوتاه آمد و انتشار اوراق گواهی سپرده به سال جدید موکول شد. بانک مرکزی در بیان خود اعلام کرده بود با انتشار گواهی سپرده سکه به عنوان یک ابزار مالی جدید می‌تواند به مدیریت نقدینگی سرگردان در بازار کمک کند و از فشار تورمی بکاهد. با وجود این ادعای بانک مرکزی، بررسی‌ها نشان می‌دهد که انتشار اوراق گواهی سپرده توسط بانک مرکزی می‌تواند سفته‌بازی در بازارها را افزایش دهد و با عدم شفافیت در حوزه گواهی‌ها شاهد افزایش تورم در کشور و سرگردانی سرمایه‌گذاران در بازارها خواهیم بود. در اصل بانک مرکزی با انتشار این گواهی اقدامی ضدبُورس انجام داده و روند نزولی بورس نیز بیش از گذشته تقویت خواهد شد. بانک مرکزی پیش از این و در بهمن‌ماه با پیش‌فروش یک میلیون سکه باعث خروج نقدینگی از بورس و تقویت روند اصلاحی آن شده بود و اکنون نیز با خبر انتشار گواهی سپرده سکه در تلاش است که نقدینگی و اعتماد باقی‌مانده در بورس را فراری دهد. به طور کلی به نظر می‌رسد بانک مرکزی با موازی کاری سعی در جذب نقدینگی باقی‌مانده در بورس را دارد. ارگان بازار سرمایه نسبت به انتشار گواهی سپرده در بورس واکنش نشان دادند و هر یک با نامه و کارزار در تلاش بودند تا مانع از انتشار این اوراق شوند، در میان مدیرعامل بورس کالا در نامه‌ای به معاونت حقوقی رئیس‌جمهور نوشته بود: «انتشار گواهی سکه توسط بانک مرکزی با قانون اوراق بهادار مغایرت دارد و باید مانند هر ناشر دیگری با طی کردن رویه قانونی بازار سرمایه اقدام به انتشار اوراق کند.» همچنین امیرعلی، روابط عمومی سازمان بورس

نامه ۱۸ اسفند حجت‌الله صیدی، رئیس سازمان بورس و اوراق بهادار خطاب به محمد رضا فرین، رئیس کل بانک مرکزی خبر داد که صیدی در این نامه ضمن یادآوری نص صریح قوانین و مقررات به رئیس کل بانک مرکزی، خواستار توقف موضوع انتشار اوراق گواهی طلا از سوی بانک مرکزی شده است. با وجود حمایت‌های ارگان بازار سرمایه، بسیاری از تحلیلگران بورس عقیده دارند که شورای عالی بورس وظیفه خود را به درستی انجام نداده و همین موضوع باعث شده که بانک مرکزی در بورس دخالت کند. با افزایش فشارها به بانک مرکزی به نظر می‌رسد که سال آتی نیز این بانک موفق به انتشار اوراق گواهی طلا نبُود و این موضوع تنها به صورت اطلاعیه و نامه باقی‌ماند.

عکس: دانیال شایگان، اکویران

اقتصاد سیاسی

مهم‌مل بافی ادا‌مه‌دار

از ادعای پتروشیمی‌ها درباره پنج شش میلیارد دلار ارزی که به کشور نیامد تا سکوت فولادی‌ها

علی ایوبی

گزارشگر هم‌میهن

طبق ادعای انجمن صنفی کارفرمایی صنایع پتروشیمی از مجموع ۲۴/۱ میلیارد دلار صادرات پتروشیمی در دو سال ۲/۱ میلیارد دلار ارز در سال ۱۴۰۲ و ۳/۵ میلیارد دلار در ۱۱ ماهه سال جاری به کشور نیامده که صرف خرید قطعات و تجهیزات شده. در دوروز گذشته و پس از سخنان رهبری بخش فولاد هیچ توضیحی درباره رفع تعهدات ارزی خود ارائه نکرد و توضیحات بخش پتروشیمی هم مورد پذیرش منتقدان قرار نگرفت.

سخنان چند روز پیش رهبری در خصوص گزارش‌های ارزی که به رئیس‌جمهور پیشین داده می‌شده، این پرسش را مطرح کرده که ایشان در مورد گزارش کدام نهادها و شرکت‌هایی از عنوان «مهم‌ل و پوچ» استفاده کرده است. آیت‌الله خامنه‌ای در مراسم افطاری با مسئولان و کارگزاران نظام به برنامه مرحوم ابراهیم رئیسی به‌عنوان رئیس دولت سیزدهم برای وادار کردن شرکت‌های بزرگ دولتی بر خوددار از درآمدهای ارزی به اجرای پروژه‌های بزرگ آبی، پالایشگاهی و نیروگاهی در مناطقی از کشور اشاره کرده و گفته بودند: «البته گزارشی که از اقدامات آن شرکت‌ها به ایشان داده بودند، گزارشی مهم‌ل بود و به هر حال، این قابل قبول نیست که درآمد ارزی شرکت‌های دولتی در اختیار دولت و بانک مرکزی قرار نگیرد و برای حل این مسئله باید تدبیری اتخاذ شود.»

مخالفتان مسعود پزشکیان در چند ماهی که از روی کار آمدن دولت او می‌گذرد، همیشه به آشفتنگی در بازار اشاره کرده و تیم اقتصادی دولت را مسبب اصلی گرانی‌ها و مشکلات اقتصادی کشور می‌دانند و استیضاح عبدالناصر همتی وزیر اقتصاد نیز در همین راستا صورت گرفت. یکی از موافقان استیضاح وزیر پیشین اقتصاد دولت پزشکیان، محسن زنگنه، نایب رئیس کمیسیون تلفیق بودجه ۱۴۰۴ مجلس بود که در آن جلسه به موضوع وارد نشدن ارز صادرکنندگان به کشور اشاره و آن را یکی از دلایل بی‌کفایتی همتی دانسته بود. در حالی که طبق سخنان رهبری این موضوع در دولت مرحوم رئیسی نیز سابقه داشت. زنگنه در روز استیضاح خطاب به وزیر اقتصاد گفته بود: «آقای همتی، در مورد ارز توافقی، خواهش می‌کنم خودتان توضیح دهید. آیا ارز پتروشیمی‌ها، پالایشی‌ها و فلزات به کشور وارد شده است؟ آیا شما از چند صادرکننده ارز دریافت کرده‌اید و قیمت‌گذاری را انجام داده‌اید؟»

او همچنین از همتی پرسیده بود: «چرا سه میلیارد دلار ارز پتروشیمی‌ها و پالایشی‌ها به کشور نیامده است؟ من لیست شرکت‌ها را دارم و می‌دانم که این شرکت‌ها دولتی و خصوصی هستند و به نهاد‌های خاص وابسته نیستند. اما چرا این سه میلیارد دلار وارد نکرده‌اند؟ زیرا شما (عبدالناصر همتی) به آن‌ها گفته‌اید که دو هفته، سه هفته یا یک هفته دیگر می‌توانند ارز را با قیمت بالاتر به دولت بفروشند.»

زنگنه همچنین از همتی خواسته بود که خود را ضدرانت نماند چرا که به گفته او در ماه حدود پنج میلیارد دلار صادرات انجام می‌گیرد و اگر قیمت ارز بین ۱۰ هزار تومان تا ۲۶ هزار تومان اختلاف داشته باشد، به معنای ایجاد رانت ۵۰ هزار میلیارد تومانی در هر ماه خواهد بود و در سال به ۶۰۰ هزار میلیارد تومان می‌رسد.

صنایع فلزی و پتروشیمی مقصرند؟

محسن زنگنه همچنین یک‌شنبه‌شب در یک میزگرد تلویزیونی شرکت کرد و درباره وضعیت ارز کشور این چنین گفت: «امسال تا پایان ماه هشتم ۳۸ میلیارد صادرات داشتیم و ۴۵ میلیارد نیز واردات صورت گرفت که تقریباً تا آخر سال، حدود ۵۵ تا ۵۷ میلیارد دلار صادرات غیرنفتی و حدود ۶۸ میلیارد دلار هم واردات داریم که تقریباً یک کسری تراز تجاری بین ۱۰ تا ۱۳ میلیارد دلار در صادرات غیرنفتی داریم. همچنین حدود ۴۰ تا ۴۰ میلیارد دلار صادرات نفت و مبعانات گازی و خالص صادرات گاز داریم. ارزی که تا ۱۳ بهمن برگشته، یعنی از طریق سامانه‌نیمای از طریق ارز توافقی که از آن‌ماه راه افتاد، میزان ارزی که وارد این سامانه شده و واردکنندگان آمدند ارز گرفتند، حدود ۲۸ میلیارد دلار است.»

او در ادامه شرکت‌های پتروشیمی را مثال زد و عنوان کرد: «شرکت‌های پتروشیمی بین شش ماه تا یک سال فرصت دارند ارز را برگردانند، در سال ۱۴۰۲ از ۴ میلیارد دلار از سررسیدشده پتروشیمی‌ها حدود بیش از ۵۰ میلیون دلار آن برگشته یعنی ۱۲ درصد، در سال ۱۴۰۳ به ۳۰ درصد رسیده یعنی دقیقاً دو برابر شده است که بخش عمده‌ای از این شرکت‌ها دولتی هستند.»

زنگنه وضعیت فولادی‌ها و صنایع فلزی را برغیرتر خوانده و گفت: «در سال ۱۴۰۲ میزان ارز ایفاننده به ارز سررسید شده ۴۸ درصد بوده که در ارز رقم در سال ۱۴۰۳ به ۷۴ درصد رسیده است.» او عنوان کرد که این آمار از سوی دیوان محاسبات کشور منتشر شده و به این نتیجه رسیده که این موضوع یکی از علل ناترازی در ارز است. اتفاقاً همین آمار نشان می‌دهد که سهم عمده‌ای از این ناترازی در دولت سیزدهم رخ داده؛ چرا که در سال ۱۴۰۲ و نیمه اول امسال این دولت بر سرکار بوده اما همین موضوع یکی از دلایل استیضاح همتی بود که زنگنه از موافقان استیضاح بود و در نهایت به برکناری او انجامید.

همچنین تسنیم روز گذشته به نقل از محسن زنگنه نوشت که ۸۰ درصد شرکت‌ها که ارز خود را باز نمی‌گردانند دولتی هستند. او گفته: «نظام ارزی کشور از سال ۱۳۹۶ به یک نظامی ارزی تبدیل شده است که صادرکنندگان را به بازنگرداندن آن یا به تأخیر انداختن بازگشت ارز حاصل از صادرات خود، تشویق می‌کند. بیشتر شرکت‌هایی که ارز خود را برنمی‌گردانند، دولتی یا شبه‌دولتی هستند یا دولت صندلی مدیریتی در آن شرکت‌ها دارد.»

زنگنه افزود: «تاکنون در بازار ارز توافقی نزدیک به ۳ میلیارد دلار معامله صورت گرفته که بیش از ۵۰ درصد ارزهای عرضه‌شده در این بازار، دولتی بوده است و هنوز هم نمی‌شود قضاوت کرد که این بازار می‌تواند از پول ملی صیانت کند یا نه. برای مثال فلان شرکت صادرکننده عمده، زیرمجموعه یکی از صندوق‌های بانزشتگی است و وقتی شما به این شرکت فشار می‌آورید که چرا ارزها را به کشور بازنمی‌گرداند استدلال می‌کند که اگر ارز را دیرتر بیاورد سود می‌کند و از این سود حقوق بانزشتگان را پرداخت می‌کند.»

او باز به عبدالناصر همتی وزیر استیضاح‌شده دولت پزشکیان طعن زده و گفته: «این تداخل ذی‌نفعان کنار نظریه افزایش قیمت ارز، موجب شده است یک نظام ارزی رها داشته باشیم و هر روز باید منتظر این باشیم که قیمت ارز افزایش پیدا کند و تأسفباتر، اینکه وزیر می‌گوید که باید از قیمت ارز صیانت کند، می‌گوید قیمت ارز خیلی هم پایین است و باید بالاتر هم برود.»

بیش از ۹۰ درصد را برگردانید

احمد مهدوی ابهری، دبیرکل انجمن صنفی کارفرمایی صنایع پتروشیمی اما در مقام دفاع از صنف خود برآمد و درباره این موضوع

که پتروشیمی‌ها ارز حاصل از صادرات‌شان را برنمی‌گردانند، گفته که کاش آقای زنگنه آمار را از بانک مرکزی می‌گرفت. او در ادامه عنوان کرد: «پتروشیمی‌ها از سال ۹۷ که ارز به‌خاطر تحریم‌ها به این حالت اتفاق افتاد، تا امروز حدود ۹۷ درصد از ارزش‌شان را به کشور آورده‌اند. سال ۱۴۰۲ ۱۲/۶ میلیارد دلار صادرات داشته‌ایم که ۱۰/۵ میلیارد دلار از آن را آورده‌ایم. الان نیز در یازده ماه امسال، حدود ۱۱ میلیارد و ۵۰۰ میلیون دلار صادرات داشتیم و حدود ۹ میلیارد دلار آن را به‌نیمای ثابت یا بازار ارز تجاری امروز دادیم و بقیه آن را طبق بودجه ارزی که اول سال توسط دولت یعنی امپی تی و وزارت نفت و... تعیین می‌شود برای خرید کاتالیزور، قطعه، تجهیزات و طرح‌ها که در برنامه پیشرفت هفتم آمده صرف شده است. ما ۶۱ طرح داریم و باید ۲۴ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری کنیم، ۱۲ میلیارد را انجام داده‌ایم و ۱۲ میلیارد دیگر آن را باید انجام بدهیم تا به آن رشد مورد نظر برسیم. همیشه پتروشیمی‌ها در رابطه با تعهد ارزی، شاگرد اول کشور بوده‌اند.» او از زنگنه خواست به عنوان یک نماینده مجلس که از بُعد نظارتی باید خیلی قوی باشند از بانک مرکزی بخواهد تا عملکرد صادرکنندگان را منتشر کند. او خواست تولیدکننده‌ای را که در این شرایط سخت تحریم با مشکلات صادر می‌کند و ارز به کشور برمی‌گرداند یا کسان دیگری که احتمالاً این کار را نمی‌کنند مقایسه نکند.

افزایش ۳۰ درصدی عدم برگشت ارز

علیرضا عابدینی، حسابرس کل بانک مرکزی نیز در این برنامه تلویزیونی آمار دیوان محاسبات را بر اساس داده‌ها و اطلاعاتی دانست که سامانه‌ها و بانک مرکزی اخذ کرده و دیوان آنها را بررسی و تحلیل کرده است. او گفته: گزارش دیوان محاسبات در حقیقت به درصد بازگشت برنمی‌گردد، یعنی دیوان می‌گوید با توجه به تصره بندح ماده ۲ مکرر قانون مبارزه با کالا و قاچاق ارز، باید تعهدات سررسیدشده به چرخه اقتصادی کشور برگردد.»

او در مورد شرکت‌های پتروشیمی و پالایشی عنوان کرد: «این شرکت‌ها در سال ۱۴۰۲، ۱۲ درصد ایفاننده داشتند یعنی معادل ۸۸ درصد ارز را برگردانند ولی در سال ۱۴۰۳ این درصد عدم ایفای تعهدات به ۳۰ درصد افزایش پیدا می‌کند.» عابدینی همچنین خبر داد که موضوع ترک فعل دستگاه‌های متولی به دادسرای دیوان محاسبات کشور ارسال شده و ریاست کل دیوان محاسبات به صورت ویژه دستور دادند موضوع رسیدگی شود.

نباید می‌گفتند ارز برای صادرکننده است

یاسر جبرائیلی که از او به عنوان یکی از تدوین‌کنندگان برنامه اقتصادی دولت مرحوم رئیسی نام برده می‌شد و بعدها به منتقد آن تبدیل شد نیز یکی از شرکت‌کنندگان در میزگرد تلویزیون بود که مشکل را وجود ارز نیمایی که در دولت حسن روحانی شکل گرفت، ابراز کرد. او که به‌عنوان رئیس پیشین مرکز ارزیابی و نظارت راهبردی مجمع تشخیص مصلحت نظام در این برنامه شرکت کرده بود گفت که ایجاد ارز نیمایی نتیجه منافع گروهی از ذینفعان است و این افراد با نگاه کالایی به ارز، سیاست‌های ارزی کشور را به نفع خود مهندسی می‌کنند و از این نوسانات سود ببرند.

او گفته: «اولین خشت کج این بود که گفتند ارز برای خود صادرکننده است این ارزی که اخیراً رئیس اتاق بازرگانی گفته شرعاً و عرفاً ارز برای خود صادرکننده است و چه دولتی و چه خصوصی هر کاری که دوست داشت می‌تواند بکند. وقتی با شرکت‌های شبه‌دولتی که معروف شده به خصوصی صحبت می‌کنید، قبول ندارند که دولتی هستند اما در واقع از مزایای دولتی بودن استفاده می‌کنند و هر جا به‌صرفه باشد دولتی‌اند و هر کجا به‌صرفه نباشد خصوصی‌اند.»

جبرائیلی ادامه داد: «یکی از دوستان و مسئولان کشور می‌گفت من این شرکت‌ها را جمع کردم، یکی از این شرکت‌های بزرگ که همین موضوع بحث است، گفته بود وقتی من دلار را در بازار می‌توانم اینقدر بفروشم، برای چه باید پایین بفروشم. این شرکت‌ها یک چیزی دارند به اسم منافع سهامداری، می‌گویند برای من چیزی مهم نیست، منافع سهامدارهای من برای من مهم است، منافع ملی و اینها دیگر به من ربطی ندارد. این یک ادبیاتی در مبنای فکری تمدن غرب دارد که باید به سراغ آن برویم.»

او گفته: «ما نزدیک به ۱۰۰ شرکت داریم که ۸۰ درصد از صادرات کشور را انجام می‌دهند. ارز دست اینهاست و نمی‌آورند، مهندسی عرضه می‌کنند تا ارز بالا برود و با افزایش ارز سود می‌کنند. اصلاً چرا ما تعیین نرخ ارز را به بازار عرضه و تقاضا سپردیم که این بلاسرمان بیاید؟»

جبرائیلی در ادامه عنوان کرد: «افزایش نرخ ارز در کشور ذینفعان وحشتناکی دارد، ۷۵ درصد صادرات ما مواد خام و نیمه‌خام است؛ این شرکت‌ها چه محصولشان را صادر کنند ارز گیرشان بیاید و ارز بالا برود از آنجا سود می‌کنند، چه محصول‌شان را به‌داخل بفروشند با افزایش دلار آن را هم گران‌تر می‌فروشند.»

او همچنین از ۵۳ میلیارد دلار صادرات غیرنفتی در ۱۱ ماهه امسال گفت که به قول او در تاریخ این کشور بی‌سابقه است اما با این حال نرخ ارز ۵۰ درصد افزایش یافته است. جبرائیلی در جای دیگری از این میزگرد باز پای دولت حسن روحانی و مسعود پزشکیان را به ماجرا باز کرد و به توثیت عبدالله گنجی عضو شورای اطلاع‌رسانی دولت سیزدهم اشاره کرد و گفت: «آقای گنجی یک بار یک توثیتی زد که رئیس وقت بانک مرکزی در دولت آقای روحانی، یعنی آقای همتی گفت که شبکه‌ای از خانواده مدیران دولتی در کار صادرات هستند و برای افزایش نرخ ارز دارند به من فشار می‌آورند، الان نیز ۱۲ واحدیه که در کار صادرات و این‌ها هستند نامه نوشتند به حضرت آقا و بعد به آقای رئیس‌جمهور و فشار آوردند که دلار را باید بالا ببرید و بالا بردند و این به مردم آسیب زده است.»